

स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या
निवडणुकांमध्ये मतदान यंत्रावरील END
बटनाच्या वापराबाबत..

राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र

क्रमांक- रानिआ-२०१३/प्र.क्र.११/का.१२
नवीन प्रशासन भवन, मादाम कामा रोड,
हुतात्मा राजगुरु चौक, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक :- २९ डिसेंबर, २०२२.

आदेश

वाचा :- राज्य निवडणूक आयोगाचे समक्रमांकाचे दि.१२ नोव्हेंबर, २०१३ व दि.२६ नोव्हेंबर, २०१३ चे आदेश.

ज्याअर्थी संदर्भाधीन आदेशान्वये राज्य निवडणूक आयोगाने स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकांमध्ये मतदाराला निवडणूक लढविणाऱ्या कोणत्याही उमेदवाराला मतदान करण्याची इच्छा नसेल आणि त्याला आपला मतदानाचा हक्क गोपनीयरित्या बजावता यावा याकरिता “वरीलपैकी एकही नाही” (NOTA) या बटनाचा वापर कसा करावा याबाबत सविस्तर आदेश दिले आहेत.

आणि ज्याअर्थी, राज्य निवडणूक आयोगाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, ज्या स्थानिक स्वराज्य संस्थेमध्ये एकाच प्रभागातून बहुसदस्य निवडावयाचे असतात, त्या संस्थेच्या निवडणूक प्रक्रियेत काही प्रकरणी जेथे मतदार मतदान प्रक्रिया पूर्ण करत नाहीत म्हणजेच जेवढी मते देण्याचा अधिकार आहे तेवढी मते देत नाहीत, तसेच NOTA बटनाचा वापर करण्यासही नकार देतात, त्या प्रसंगी मतदान केंद्राध्यक्षाने उपस्थित मतदान प्रतिनिधींच्या उपस्थितीत NOTA बटनाचा वापर करण्याचे आयोगाचे दि.२६/११/२०१३ चे आदेशातील परिच्छेद ४ मध्ये दुरुस्ती करण्याची आवश्यकता आहे,

आणि ज्याअर्थी, राज्य निवडणूक आयोगाच्या मतदान यंत्राचा वापर ज्या ठिकाणी होत असेल, त्या मतदान यंत्रावर पूर्वीपासूनच END बटन उपलब्ध आहे, आणि ज्या मतदारांना NOTA बटनाचा वापर करावयाचा नसेल व आपली मतदान प्रक्रिया पूर्ण करण्याची इच्छा

असेल, त्या प्रसंगी मतदाराने NOTA किंवा END बटन दाबण्याची इच्छा दाखविली नसल्यास, मतदान यंत्रावर पुढील मतदार मतदान करू शकतील यासाठी मतदान केंद्राध्यक्ष END बटनाचा वापर करून मतदान प्रक्रिया पूर्ण करू शकतात असे आयोगाचे मत झाले आहे.

आणि ज्याअर्थी, राज्य निवडणूक आयोगाने संदर्भाधीन दि. १२ नोव्हेंबर, २०१३ च्या आदेशान्वये सर्व स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकांकरिता "END" बटन बंद राहिल असे आदेश दिले आहेत त्यामध्ये सुधारणा करणे तसेच दि. २६/११/२०१३ चे आदेश रद्द करणे आवश्यक आहे.

त्याअर्थी, भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २४३ के व २४३ झेडए तसेच मुंबई महानगरपालिका अधिनियम, १८८८ (१८८८ मुंबई ३) च्या कलम १८ए(४), महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ च्या कलम १४(४), महाराष्ट्र नगरपालिका, नगरपंचायती आणि औद्योगिक नगरी अधिनियम, १९६५ च्या कलम १०ए (४), महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा आणि पंचायत समित्या अधिनियम, १९६१ (सन १९६१ चा महा. ५) च्या कलम ९ए (४), महाराष्ट्र ग्रामपंचायत अधिनियम, १९५८ (सन १९५९ चा मुंबई ३) च्या कलम १०ए (४) अनुसार पुढीलप्रमाणे आदेश देण्यात येत आहेत:-

१. संदर्भाधीन दि. २६ नोव्हेंबर, २०१३ चे आदेश याद्वारे रद्द करण्यात येत असून दि.१२ नोव्हेंबर, २०१३ च्या आदेशामध्ये "END" बटनाच्या अनुषंगाने अंशतः सुधारणा करण्यात येत आहे. त्यानुसार आता स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या पुढील निवडणुकांमध्ये जेथे राज्य निवडणूक आयोगाच्या मतदान यंत्राचा वापर होत असेल, तेथे शेवटच्या बॅलेटींग युनिटवरील (एकापेक्षा अधिक बॅलेटींग युनिट वापरले जात असल्यास) "END" बटन सुरु राहिल मात्र त्यावर काळी मास्कींग कॅप लावून ठेवण्यात यावी. सदरचे "END" बटन दाबण्यासाठी काळी मास्कींग कॅप काढून बटन दाबता येईल. ज्या ठिकाणी कंट्रोल युनिटला एकापेक्षा जास्त बॅलेटींग युनिट जोडल्या जातील, त्या ठिकाणी शेवटचे बॅलेटींग युनिट वगळता अगोदरच्या बॅलेटींग युनिटवरील "END"

बटन बंद राहिल व पांढऱ्या मास्कींग टॅबने बंद राहिल जेणेकरून "END" बटन दाबता येणार नाही, याची दक्षता घ्यावी.

२. मतदार आपले मतदान पूर्ण न करता मतदान कक्षामधून बाहेर निघाला तर मतदान अधिकारी / मतदान केंद्राध्यक्ष यांना कंट्रोल युनिटवरील लाल दिवा न विझल्यामुळे तसेच बिप साऊंड न आल्यामुळे मतदाराने, मतदान पूर्ण केलेले नाही ही गोष्ट लक्षात येईल.

३. अशा परिस्थितीत मतदान केंद्राध्यक्षांनी संबंधित मतदाराला त्याचे मतदान पूर्ण न झाल्याबाबतची कल्पना देऊन पसंतीच्या उमेदवाराला मत देऊन अथवा 'वरीलपैकी एकही नाही' (NOTA) या पर्यायासमोरील बटन दाबून मतदान पूर्ण करण्याबाबत विनंती करावी. जर मतदाराने पुन्हा मतदान कक्षात जाऊन त्यानुसार मतदान केल्यास, त्याठिकाणी त्या मतदाराची मतदान प्रक्रिया पूर्ण होईल.

४. मात्र जर एखाद्या मतदाराने पसंतीच्या उमेदवाराला मत देण्यास अथवा वरीलपैकी एकही नाही' (NOTA) या पर्यायासमोरील बटन दाबण्यास नकार दिला तर मतदान केंद्राध्यक्षांनी त्याला शेवटच्या बॅलेटींग युनिटवरील "END" बटनावरील काळी कॅप उघडून "END" बटन दाबण्याची विनंती करावी.

५. जर मतदाराने "END" बटन दाबण्यासही नकार दिला, तर मतदान केंद्राध्यक्षांनी बॅलट युनिटवरील उमेदवारांचे नावासमोरील दिवे एखादा पुढा अथवा पुस्तक ठेवून झाकावेत जेणेकरून मतदानाची गोपनीयता अबाधित राहिल. त्यानंतर मतदान केंद्रात उपस्थित असलेल्या सर्व मतदान प्रतिनिधींना बरोबर घेऊन त्यांच्या साक्षीने शेवटच्या बॅलेटींग युनिटवरील काळी कॅप उघडून "END" बटन दाबून मतदान प्रक्रिया पूर्ण करावी व या बाबीची नोंद मतदान केंद्राध्यक्षांच्या दैनंदिनीत (Presiding Officer Diary) घ्यावी.

६. जर एखाद्या मतदाराने मतदान कक्षात जाण्यापूर्वीच मतदानास नकार दिला तर अशा मतदाराच्या मतदार नोंदवहीतील (व्हीएम-१) नोंदीसमोर अभिप्राय या

रकान्यात मतदानास नकार दिल्याची नोंद घ्यावी. याठिकाणी नोंदविलेल्या मतांच्या हिशोबामध्ये (व्हीएम-३) अनुक्रमांक ३ येथे अशा मतदारांची संख्या नमूद करण्यात येईल.

७. वरील परिच्छेद ४ ते ६ मधील परिस्थिती उद्भवल्यास नमुना व्हीएम-३ (भाग-एक) मधील त्या जागेकरिता त्या मतदान केंद्रात Total बटनानुसार झालेले मतदान व त्या जागेकरिता त्या मतदान केंद्रात निवडणूक लढविणाऱ्या उमेदवारांना (NOTA सह) मिळालेली एकूण मते यामधील तफावत ही END बटनाचा वापर किती वेळा करण्यात आला हे दाखवत असून त्याची नोंद सोबतच्या नमुना व्हीएम-६ (अ) मध्ये दर्शविण्यात यावी.

एखाद्या प्रभागात एकापेक्षा जास्त मतदान केंद्र असतील त्यावेळेस प्रत्येक मतदान केंद्रासाठी आवश्यकता असल्यास नमुना व्हीएम ६(अ) भरून घेऊन, निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याने एकत्रित माहिती नमुना व्हीएम-६(ब) मध्ये भरून आयोगास सादर करावी.

मा. राज्य निवडणूक आयुक्त यांच्या आदेशानुसार,

(के. सूर्यकृष्णमूर्ती)

उप सचिव,

राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र

प्रति,

- १) सर्व जिल्हाधिकारी
- २) आयुक्त, सर्व महानगरपालिका
- ३) मुख्याधिकारी, सर्व

नमुना व्हीएम - ६ (अ)

END बटनाच्या वापरामुळे नोंदविलेल्या मतांमध्ये येणारी तफावत दर्शविणारा नमुना

..... (स्थानिक स्वराज्य संस्थेचे नाव) सार्वत्रिक / पोट निवडणूक- (वर्ष)

मतदान केंद्र क्रमांक व नाव- ----- कंट्रोल युनिट क्रमांक -----

अ. क्र.	प्रभाग / निवडणूक विभाग/ निर्वाचक गण क्रमांक व नाव	जागा क्रमांक	कंट्रोल युनिटमध्ये Total बटनानुसार नोंद झालेली एकूण मते	त्या जागेवरील उमेदवारांना (नोटासह) मिळालेल्या एकूण मतांची बेरीज	END बटनाच्या वापरामुळे येणारी तफावत (४-५)
१	२	३	४	५	६

मतमोजणी पर्यवेक्षक

नमुना व्हीएम-६ (उदाहरण)

END बटनाच्या वापरामुळे नोंदविलेल्या मतांमध्ये येणारी तफावत दर्शविणारा नमुना

अबकड ग्रामपंचायत (स्थानिक स्वराज्य संस्थेचे नाव) सार्वत्रिक निवडणूक- मार्च, २०२२ (वर्ष)

मतदान केंद्र क्रमांक व नाव- ----- कंट्रोल युनिट क्रमांक -----

अ. क्र.	प्रभाग / निवडणूक विभाग/ निर्वाचक गण क्रमांक व नाव	जागा क्रमांक	कंट्रोल युनिटमध्ये Total बटनानुसार नोंद झालेली एकूण मते	त्या जागेवरील उमेदवारांना (नोटासह) मिळालेल्या एकूण मतांची बेरीज	END बटनाच्या वापरामुळे येणारी तफावत (४-५)
१	२	३	४	५	६
१	प्रभाग क्र. १	१अ	५००	४९०	१०
२	प्रभाग क्र. १	१ब	५००	४८५	१५
३	प्रभाग क्र. १	१क	५००	४९५	५

मतमोजणी पर्यवेक्षक

नमुना व्हीएम - ६ (ब)

END बटनाच्या वापरामुळे नोंदविलेल्या मतांमध्ये येणारी तफावत दर्शविणारा नमुना
..... (स्थानिक स्वराज्य संस्थेचे नाव) सार्वत्रिक / पोट निवडणूक- (वर्ष)

अ. क्र.	प्रभाग / निवडणूक विभाग/ निर्वाचक गण क्रमांक व नाव	मतदान केंद्र क्रमांक	जागा क्रमांक	कंट्रोल युनिटमध्ये Total बटनानुसार नोंद झालेली एकूण मते	त्या जागेवरील उमेदवारांना (नोटासह) मिळालेल्या एकूण मतांची बेरीज	END बटनाच्या वापरामुळे येणारी तफावत (४-५)
१	२	३	४	५	६	७

निवडणूक निर्णय अधिकारी